

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ

Наталія Зайцева

Таврійський державний агротехнологічний університет

Анотація:

Стаття присвячена проблемі усвідомлення магістрантами інженерної спеціальності важливості іншомовної комунікативної компетенції для розширення їх кар'єрних можливостей. Автор наводить пояснення терміна «ділова гра», ознайомлює зі структурою ділової гри, що покликана сприяти підвищенню мотивації студентів до розвитку іншомовної комунікативної компетенції.

Ключові слова:

іншомовна комунікативна компетенція; мотивація; ділова гра; комунікативна діяльність.

Аннотация:

Зайцева Наталья. Развитие информационной коммуникативной компетенции как предпосылка становления конкурентоспособного специалиста.

В статье рассматривается проблема осознания магістрантами инженерной специальности важности иноязычной коммуникативной компетенции для расширения их карьерных возможностей. Автор объясняет термин «деловая игра», знакомит со структурой деловой игры, призванной способствовать повышению мотивации студентов к развитию иноязычной коммуникативной компетенции.

Ключевые слова:

иноязычная коммуникативная компетенция; мотивация; деловая игра; коммуникативная деятельность.

Resume:

Zaitseva Nataliia. Developing foreign language communicative competence as a precondition for competitive specialist formation.

The article emphasizes the importance for engineering master's course students to be aware of the significance of foreign language communicative competence in order to broaden their career prospects. The business game pattern is presented for explaining this term to students and contributing to step up their motivation for developing their own foreign language communicative competence.

Key words:

foreign language communicative competence; motivation; business game; communicative activity.

Постановка проблеми. Європейський вектор української освіти потребує зміни пріоритетів у навчальному процесі не лише з боку освітньої установи та її прямих представників – викладачів, а й з боку майбутніх випускників і потенційної гордості вищого навчального закладу. Зміна світогляду щодо інтеграції з європейським суспільством загалом, прилучення до європейської освіти та працевлаштування на європейському ринку праці має досить примарні віхи для молоді людини й мало окреслені шляхи для досягнення глобальної мети – добробуту. Сьогоднішні студенти, зокрема й випускники магістратури, розуміють важливість іноземних мов для фахівця європейського рівня. Але потенційний працівник за кордоном повинен продемонструвати на співбесіді не просто знання англійської або німецької мов, а повноцінну іншомовну комунікативну компетенцію, про яку мало хто зі студентів має уявлення. Отже, однією з проблем, із якою стикається викладач іноземної мови при роботі зі студентами немовних спеціальностей, є невідомість студентів із питань європейських вимог до співробітників з-за кордону. Іншою ж проблемою можна назвати брак мотивації до розвитку не лише професійної, а й особистої компетенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Освітній процес, що орієнтується на компетенції, почав формуватися в 70-ті роки ХХ століття у США. Власне, термін «компетенція» був запропонований відомим лінгвістом Н. Хомським, який спирався на студії Вільгельма фон Гумбольдта щодо необхідності

паралельного вивчення мови й культури. За Н. Хомським, компетенція – це здатність до здійснення мовної діяльності, переважно рідною мовою. Американський лінгвіст Д. Хаймс увів у науковий обіг термін «комунікативна компетенція» і визначив його, як внутрішнє знання щодо ситуаційної доречності мови в різних ситуаціях реального життя [1, с. 273].

Серед іноземних дослідників, що присвятили свої наукові студії питанням формування компетенції, – D. Hymes, T. Bell, L. F. Bachman, P. Doye, J. A. Van Ek, M. Canale, M. Swain, а серед вітчизняних учених – М. Китайгородська, М. Вятютнев, І. Бім, Е. Пассов, Т. Дридзе. Новітні наукові роботи з питань вивчення й формування іншомовної комунікативної компетенції належать таким дослідникам, як: Е. Красильникова, Е. Гром, М. Бушуєва та Ю. Шишковська.

У нашій статті ми користуватимемося визначенням іншомовної комунікативної компетенції (ІКК), запропонованим Е. Красильниковою, яка розглядає це поняття як «здатність майбутнього спеціаліста діяти в режимі вторинної мовної особистості в різноманітних соціально детермінованих ситуаціях, здатність до здійснення міжкультурної взаємодії» [7].

З огляду на викладене вище, майбутні спеціалісти мають бути готовими до активного й високо результативного спілкування іноземною мовою, а цьому складно навчити студентів інженерних спеціальностей, які, за окремим винятком, мають невисокий рівень іншомовної підготовки загалом, не кажучи вже про здатність

до живого спілкування з іноземними друзями, клієнтами чи партнерами. Проблемою, що потребує розв'язання в технічних вишах, є пошук дієвих методів, які в межах невеликого за обсягом курсу іноземної або ділової іноземної мови допомогли б мотивувати студентів до формування в них нових принципів роботи над собою заради досягнення високого рівня ІКК.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз ставлення майбутніх інженерів до поняття іншомовної комунікативної компетенції та виявлення рівня готовності до роботи над її формуванням. Передбачається також визначити перелік аргументів для підвищення мотивації майбутніх випускників магістратури до формування високого рівня ІКК та елемент навчальної діяльності, який би задовольняв вимоги до навчального процесу в магістратурі й відповідав інтересам студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В рамках курсу «Ділова іноземна мова (німецька)» слухачі магістратури механіко-технологічного факультету поглиблюють свої знання з німецької мови загального спрямування й набувають знань і вмінь, необхідних для спілкування в діловій сфері. Тобто викладач має підготувати магістрантів до реального спілкування з партнерами, клієнтами, і можливо, керівниками німецькою мовою, що вимагає великих витрат часу та серйозних зусиль. Першим контраргументом з боку майбутніх інженерів є наявність базових знань, які дають змогу їм спілкуватися особисто на рівні мінімального порозуміння, або у разі письмової комунікації – за допомогою електронного перекладача. Далі студенти висувують ряд пропозицій, що спрямовані на полегшення їхньої професійної діяльності й здатні водночас зменшити зусилля викладача. Для пояснення мети й завдань курсу «Ділова іноземна мова (німецька)» серед студентів магістратури механіко-технологічного факультету було проведено опитування, що містило два питання:

1. Чи можете Ви пояснити, що таке іншомовна комунікативна компетенція і назвати її основні характеристики?

2. Який аспект / аспекти іншомовленнєвої діяльності (говоріння, письмо, читання, розуміння мовлення на слух, письмовий переклад, можливість обійтися без перекладача в діловій поїздки або Ваш варіант) є достатнім для сучасного фахівця європейського рівня?

За результатами опитування лише троє магістрантів із двадцяти (ті, хто проходив стажування в Німеччині за програмою Apollo) змогли пояснити сутність ІКК, а двоє мають про неї загальне уявлення. Що ж до другого питання, то студенти одностайно визнали важливість наведених прикладів демонстрації

рівня ІКК: у 18 анкетах були зазначені всі запропоновані варіанти, а в 2-х – було додано ще й «наукову комунікацію» як власний варіант.

Однак необхідність опанування ІКК інженерами потребує для них ґрунтовного пояснення, яке слід розпочати з ознайомлення майбутніх інженерів із поняттям «компетенція».

Професія інженера одна з найскладніших, оскільки потребує вдалого поєднання творчого мислення з досконалістю виконання. Вона заснована на тисячолітньому досвіді й потребує суттєвого оновлення знань як мінімум кожні 10 років. Швидкість оновлення методології, постійне додавання нових аспектів, виникнення інноваційних технологій базується на тому, що становить основу інженерної спеціальності, – ґрунтовні знання природничих і технічних дисциплін. Саме тому першою важливою компетенцією є професійна компетенція, оволодіти якою допомагає освіта у вищому навчальному закладі у вигляді теоретичних курсів і відповідних виробничих практик. Незалежно від того, у якій країні, у якому виші та за яким напрямом підготовки навчався випускник-інженер, він має вільно володіти комп'ютером у будь-якій сфері (а інженери потрібні й у сільському господарстві, й на будівництві, й у системі захисту персональних даних), зокрема вільно користуватися як базовими (на зразок Microsoft Office), так і спеціальними програмами (CAD). Окрім названих програм, є ще спеціалізовані, розроблені конкретним підприємством для виконання особливих, зумовлених сферою діяльності завдань (наприклад, поліваріативний розрахунок кількості/вартості матеріалів плюс перелік виду робіт для бригади). Саме тому інженер повинен мати не тільки фундаментальні знання про роботу конкретних програм, а й навички швидкого самонавчання у сфері ІТ. Із подібними викликами власній професійній компетенції може впоратися тільки всебічно розвинена особистість, і саме це привертає нашу увагу до особистісної компетенції. В умовах і нинішнього, і перспективного ринку праці в Україні роботодавці надають їй не меншого значення, ніж професійній компетенції: індивідуальні цілі потенційного співробітника мають збігатися з колективними цілями підприємства-роботодавця. Ключовим словом стає «успіх», що, з одного боку, передбачає добре оплачувану роботу в дружньому колективі та соціальну захищеність із кар'єрними перспективами, а з іншого – успішне функціонування й сталий розвиток підприємства, а пунктом перетину тут виступають інституціональні та індивідуальні компетенції. Інституціональні компетенції – це усвідомлення себе частиною певного закладу,

готовність підпорядковуватися його правилам і дотримуватися культури підприємства. Індивідуальні компетенції визначають мотиваційний аспект діяльності фахівця, його морально-етичні норми та цінності, а також коло міжособистісної взаємодії і здатність до виконання певних завдань комунікації, зокрема й у професійній сфері. Останні пункти можна цілком вважати складниками комунікативної компетенції, яку більшість рекрутерів на європейському ринку праці розглядають серед чотирьох базових компетенцій: професійна – методична – персональна – соціальна, складником якої є комунікативна. В Україні через низький рівень соціальної захищеності найбільшим стимулом з боку роботодавця є матеріальне заохочення, а з боку робітника – стовідсоткова віддача професійних знань і вмінь заради отримання перспектив підвищення або гарантій подовження контракту, іноді навіть ціною безперервної комунікації та стабільних соціальних відносин у колективі, що не може негативно не позначитися на його подальшій роботі. У Європі ж комунікативна компетенція тестується на співбесідах і в центрах оцінювання з таким самим рівнем вимог, що висувуються до професійної або соціальної компетенції. Попри сталий стереотип – інженер за креслярською дошкою (у сучасній модифікації – за комп'ютером), більшу частину свого часу інженер вивчає вимоги, збирає довідки, обмінюється думками з колегами, співпрацює із замовниками, керує підлеглими й здійснює авторський контроль за проектом. Тож комунікативна компетенція як в усній, так і в писемній формі є важливим складником повсякденної роботи інженера, зокрема й для професійного та ділового спілкування.

Наступним аспектом заглиблення в типологію компетенцій стане іншомовна комунікативна компетенція. Зважаючи на спрямування українського підприємництва на європейський ринок, знання іноземної мови є дуже важливим для успішного становлення фахівця інженерної спеціальності.

Згідно з даними спілки німецьких інженерів, у грудні 2014 року в Німеччині було заявлено 59.260 вакансій на посаду інженера, і попит на фахівців, як прогнозують аналітики, зростатиме. Наприклад, на найближчі 10 років – 48.300 вакансій [2]. Найбільшим дефіцитом є інженери машинобудівної та автомобілебудівної галузей (16.000 вільних робочих місць) та інженери-електроніки (12.000 посад) [3]. За даними спілки, перспективи працевлаштування в інженерних галузях будуть і надалі беззмарними, й інженери зможуть дозволити собі вибирати роботодавця, адже, крім затребуваності, обрана 5 років тому професія

забезпечує і фінансовими гарантіями: у 2014 році доходи інженерів зросли на 4,2% і становили в середньому 50.000 € на рік [3].

Найвищими окладами можуть похвалитися такі галузі, як машинобудування, електротехніка, хімічна/фармацевтична промисловість та IT-сфера. При чому власники диплома магістра мають деякі переваги при отриманні посади й оклад, вищий приблизно на 2.500 €. Але нестача інженерів у Німеччині в жодному разі не знижує вимог до потенційних співробітників: сучасні інженери мають продемонструвати менеджерам з персоналу справжній комунікативний талант у виконанні багатьох завдань – «kommunikatives Multitasking-Talent» [4].

Оскільки все, що знає та вміє інженер раніше поділяли на «професійну компетенцію» та все інше, то сьогодні такий розподіл називають «Hard Skills» і «Soft Skills», виокремлюючи з «усього іншого» комунікативну компетенцію, командний дух, лідерські якості тощо й розмежовуючи ці характеристики між різноманітними «Топ 5» чи «Топ 10». Але звернути увагу слід на те, яке місце в цих закордонних схемах аналізу особистості фахівця посідає знання іноземних мов. Оскільки більшість німецьких підприємств функціонують у всьому світі, то, безумовно, необхідним є знання англійської мови. Переваги при працевлаштуванні надаються тим претендентам, які володіють ще однією (в ідеалі – відповідною країні-партнеру) мовою, як мінімум французькою чи іспанською. Це не примха роботодавців, оскільки, за словами самих німецьких інженерів, за кордоном вони спілкуються виключно англійською навіть зі своїми співвітчизниками [5].

Проведене опитування засвідчило, що магістранти визнають важливість ІКК для європейських фахівців. Але для тих, хто не націлений шукати працевлаштування за кордоном або планує розвивати власне підприємство в Україні, необхідність ґрунтовного оволодіння іноземною мовою видається досить примарною. На підтвердження того, що завдяки високому рівню ІКК відкриваються значні життєві перспективи, наведемо ряд прикладів.

По-перше, іноземна мова є важливою гуманітарною дисципліною в рамках навчального процесу у виші, оскільки вільне володіння іноземною мовою характеризує студента, як мінімум, як наполегливу й сумлінну особистість, а як максимум – як людину з гуманітарними здібностями. Іншомовні публікації, новини, технічні записки є невичерпним джерелом найсвіжішої інформації, якої вдосталь також і в мережі Інтернет.

Кожна нова комп'ютерна програма містить опис як мінімум англійською, кожен новий пристрій супроводжується інструкцією, доступною кількома мовами на офіційному сайті фірми-виробника. Для студентів-практиків це «золоте дно». А тим, хто вирішив присвятити життя науці, знання іноземної мови необхідне і для здійснення наукових досліджень, і для написання анотацій до своїх публікацій, адже грамотно складена анотація приверне бажану увагу до статті. Навіть якщо інженер не планує залишати Батьківщину, він може працювати на закордонну фірму як фрилансер або дистанційно, отримуючи замовлення та надсилаючи виконані завдання через мережу Інтернет.

Тепер розглянемо ситуацію в самій Україні, де, за даними кадрового холдингу АНКОР, на одне робоче місце претендують 11 осіб. Найбільш перспективним напрямом працевлаштування є менеджмент у різних галузях – 4 верхні щаблі, а от п'ятий щабель – технічні фахівці зі знанням англійської мови – підтверджує необхідність знання іноземних мов інженерами [6]. Українські підприємці не тримають у штаті перекладачів, залучаючи їх лише в разі усного спілкування на умовах погодинної оплати. Розбір іншомовної документації, листування з партнерами, робота з англійським устаткуванням і обладнанням, – усе це в основному покладається на інженера, який має розв'язувати подібні питання за допомогою власних ресурсів.

Отже, наведені приклади свідчать про важливість володіння ІКК для становлення успішного фахівця. Але переваги, звичайно ж, не зроблять процес опанування іноземної мови легшим, а формування ІКК – простішим. Гарний інженер не завжди з легкістю опановує лексику чи граматику, а спілкування іноземною мовою професійного спрямування потребує тривалої підготовки: складання конспектів з граматики та укладання словників незнайомих слів, читання й переклад фахових текстів, створення та презентування повідомлень за темами – усе це, як правило, добре знайоме студентам немовних спеціальностей зі школи. І, відверто кажучи, не дуже підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови. Саме тому й пропонується поєднати корисне з приємним – використати інформаційні технології для ознайомлення студентів із наведеними вище вимогами, що висувуються до випускника вишу під час працевлаштування, й водночас підвищити в його очах значення й роль ІКК. Сучасні студенти із задоволенням і дуже вправно працюють у мережі Інтернет, а отже, з інтересом поставляться до веб-квесту або ділової гри за мотивами створення папки кандидата на посаду й співбесіди.

Розглянемо ділову гру, що є достатньо відомим видом роботи на заняттях з іноземної мови. Є декілька варіантів організації подібної форми заняття, які варіюються від чітко втіленого викладачем сценарію з незначною імпровізацією до повністю самостійного добору інформації та створення «канви» самими студентами. Як приклад, розглянемо роботу з групою студентів середнього рівня мовної підготовки, коли викладач разом з учасниками спочатку опрацьовує фактичні дані та активізує мовний і мовленнєвий складники. З боку викладача така ділова гра передбачає ґрунтовний підготовчий етап: добір матеріалів, уведення або актуалізацію лексичного матеріалу, створення відповідного настрою у студентів. Запропонованою темою заняття є «Працевлаштування». Викладач вибирає в німецькомовному середовищі Інтернету серед багатьох інших портал, де студенти можуть ознайомитися як із потенційними роботодавцями, так і з вимогами до потенційних співробітників. Виходячи з даних обраних оголошень, готуються приблизні варіанти завдань, спрямованих на виявлення професійної, соціальної та комунікативної компетенцій, а також добираються можливі питання, які оформлюються на картках у вигляді тез на допомогу учасникам (наприклад, «кар'єрні перспективи», «угода про нерозголошення», «погодження на переїзд», «оклад та заохочення»). Далі викладач має впевнитися, що студенти готові до висловлення своїх ідей іноземною мовою – ретельне опрацювання тем і текстів із підручника доповнюється спільним опрацюванням додаткових матеріалів, у яких наводяться вимоги до фахівців визначеного профілю та зазначаються їхні оклади. Це допомагає налаштувати магістрантів на правильне сприйняття ділової гри: справді, їхня професія є поважною та затребуваною, вони вже вміють багато з того, що має демонструвати інженер у Німеччині, який, зрештою, отримує саме таку високу зарплатню. Магістранти можуть пройти подібну співбесіду, скориставшись сайтами на зразок <http://jobs.monster.de> або <http://www.ingenieurkarriere.de>. Студентам надається час, щоб вони могли ознайомитися підприємством, яке обрав викладач, його вихідними даними й показниками, із переліком вакансій, вимогами до кандидатів. Детальний аналіз цих матеріалів активізує мовленнєві кліше та полегшує введення нових лексичних одиниць, а отримана нова інформація може стати для магістрантів підґрунтям як для впевненого орієнтування в схемі, побудованій викладачем, так і для імпровізації.

На початковому етапі самої ділової гри студенти, які обрали роль кандидатів, мали представити самих себе (з реальними даними, уміннями й навичками) або вигаданого персонажа (але із заготовленою «легендою»). Студенту, який «проводить співбесіду», можна надати допомогу: наприклад, викладач виконує роль мовчазного юриста, який ставить питання тільки для прояснення юридичних подробиць при укладанні контракту. І «кандидату», і «представнику підприємства» стануть у пригоді вище згадані картки-тези для логічного спрямування бесіди від особистих даних через професійні якості до перспектив, які вимальовуються для обох сторін (так би мовити, «минуле – теперішнє – майбутнє» як безпрограшна схема). Як варіант, студенти можуть завчасно підготувати високоякісні легенди самостійно, але тільки тоді, коли вони здатні на виконання подібного самостійного завдання, і підготовка до нього принесе більше задоволення, ніж розчарування й зневіри у власних силах.

Щоб ділова гра «Працевлаштування» не перетворилася на інсценування діалогу «Співбесіда», доцільно ознайомити студентів з поняттям Assessment Center: під час ділової гри, зразок якої ми наводимо, було втілено ідею одночасної співбесіди з кількома претендентами в декількох спеціалістів фірми з використанням як завчасно підготовлених викладачем завдань, так і спонтанних завдань, розроблених самими студентами. За результатами роботи центру оцінювання було відібрано декілька кандидатів, на яких чекало інсценування процедури укладання контракту, знайомства з безпосереднім начальником і колективом, огляд робочого місця та приміщень тощо. Розгалуженість напрямів гри і ступінь занурення в окремі її аспекти залежить від кількості студентів-учасників, а її перебіг – від роботи викладача на попередньому етапі. Адже найкращий експромт – задалегідь підготовлений.

Останнім етапом є аналіз гри. Нагадаємо, що головною метою гри є усвідомлення важливості ІКК студентами. В ідеалі студенти одержать дуже важливі знання про перспективи своєї професії, про можливості, які відкриває знання іноземної мови фахового спрямування, і навчатися відшукувати, аналізувати й використовувати іноземні ресурси Інтернету для власних професійних потреб.

Під час аналізу гри магістранти механіко-технологічного факультету усвідомили відмінність між володінням іноземною мовою й володінням ІКК, адже під час ділової гри вони та їх колеги з різним ступенем результативності

продемонстрували здатність до комунікації в різноманітних соціально детермінованих і професійно визначених ситуаціях, а також усвідомили важливість тренування й розвитку власної здатності до здійснення міжкультурної взаємодії.

Наведена ділова гра, спрямована на формування лінгвістичної та комунікативної компетенцій студентів, дала змогу, завдяки високій активності кожного учасника навчального процесу, не лише активізувати, розвинути й закріпити рівень лексичних і граматичних навичок у комунікативній діяльності, актуалізувати знання з особливостей ділового та професійного спілкування, а й пройти певний соціальний тренінг: «сторони» повинні були не лише обмінюватися інформацією в процесі рольового спілкування, а й передбачати поведінку свого партнера/опонента й відповідно реагувати. Особливістю гри за темою на перетині ділового та професійного спілкування стало глибоке розуміння учасниками своїх ролей, адже зміст комунікації базується на засадах їхньої майбутньої професійної діяльності, що дає можливість магістрантам повною мірою виявити власну професійну компетентність у процесі рольового спілкування, а це сприяє ініціативній поведінці й цілком самостійним спонтанним рішенням дійових осіб.

Висновки. Формування ІКК нелегке завдання навіть тоді, коли є можливість суттєвих витрат часу й висока мотивація у студентів. В умовах досить короткого навчального курсу зі слухачами магістратури технічної спеціальності важливим є кожен аргумент «за» і кожен цікавий студентам елемент навчальної діяльності. Поєднання популярного серед студентів інтерактивного навчання, використання інформаційних технологій і наведення автентичних прикладів важливості повноцінного оволодіння іноземною мовою завдяки діловій грі – усе це може мотивувати студентів до зміни ставлення до власних умінь і навичок та перегляду пріоритетів на користь роботи над собою і власною іноземною комунікативною компетенцією. Саме тому завданням викладача є подальша розробка засобів підвищення мотивації студентів. Широкі можливості в цьому напрямі відкриває використання як на заняттях, так і в аспекті самостійної роботи ресурсів Internet 2.0 у розрізі формування мовної, мовленнєвої та соціокультурної субкомпетенцій у межах іноземної комунікативної компетенції.

Список використаних джерел

1. Hymes D. H. On Communicative Competence / Dell Hymes // J. B. Pride, J. Holmes. *Sociolinguistics. Selected Readings.* – Harmondsworth : Penguin, 1972. – Part 2. – pp. 269–293.
2. Jährlicher Bedarf an Ingenieuren in Deutschland bis 2027 nach Bundesländern und Regionen [Електронний ресурс] / Das Statistik-Portal. – Режим доступу : <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/154890/umfrage/jaehrlicher-bedarf-an-ingenieuren-in-deutschland-bis-2027/>. – Назва з екрану.
3. Mehli S. Ingenieure gefragt wie nie Regionen [Електронний ресурс] / Deutschlands 100. – Режим доступу : <https://www.deutschlands100.de/beruf-karriere/schwerpunktthemen/ingenieur/branchenueberblick.html>. – Назва з екрану
4. Mehli S. Vom geheimen Tüftler zum kommunikativen Multitasking-Talent [Електронний ресурс] / Deutschlands 100. – Режим доступу : <https://www.deutschlands100.de/berufkarriere/schwerpunktthemen/ingenieur/anforderungen.html>. – Назва з екрану.
5. Otto J. Oh Gott, ein Ingenieur! [Електронний ресурс] / J. Otto, A. Schenk // Zeit Online. – Режим доступу : <http://www.zeit.de/2012/17/C-Interview-Bosch>. – Назва з екрану.
6. Кононова І. Більше половини студентів мають досвід роботи до моменту закінчення вузу [Електронний ресурс] / І. Кононова // European Business Association. – Режим доступу : <http://www.eba.com.ua/uk/information-support/news-from-members/item/31314-2015-3-4-1749>. – Назва з екрану.
7. Красильникова Е. В. Иноязычная коммуникативная компетенция в исследованиях отечественных и зарубежных ученых [Електронний ресурс] / Е. В. Красильникова // Ярославский педагогический вестник. – 2009. – № 1. – Режим доступу : http://vestnik.yvspu.org/releases/2009_1g/41.pdf. – Назва з екрану.

Рецензент: Фунтікова О.О. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Зайцева Наталія Володимирівна

natalija_zajtseva@ukr.net

Таврійський державний

агротехнологічний університет

пр. Б. Хмельницького, 18, м. Мелітополь,

Запорізька обл., 72310, Україна

doi:10.7905/нвмдпу.v0i14.1050

Матеріал надійшов до редакції 16.04.2015 р.

Подано до друку 24.04.2015 р.

References

1. Hymes, D. (1972). On Communicative Competence. In : J.B.Pride and J.Holmes (Eds.), *Sociolinguistics. Selected Readings* (pp. 269-293). New York: Harmondsworth, Penguin. [in English].
2. *Jährlicher Bedarf an Ingenieuren in Deutschland bis 2027 nach Bundesländern und Regionen.* (n.d.). Retrieved from: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/154890/umfrage/jaehrlicher-bedarf-an-ingenieuren-in-deutschland-bis-2027/>. [in German].
3. Mehli, S. (2014). *Ingenieure gefragt wie nie Regionen.* Retrieved from <https://www.deutschlands100.de/beruf-karriere/schwerpunktthemen/ingenieur/branchenueberblick.html>. [in German].
4. Mehli, S. (2014). *Vom geheimen Tüftler zum kommunikativen Multitasking-Talent.* Retrieved from <https://www.deutschlands100.de/beruf-karriere/schwerpunktthemen/ingenieur/anforderungen.html>. [in German].
5. Otto J., Schenk A. (2012). *Oh Gott, ein Ingenieur!* Retrieved from : [Zeit Online website : http://www.zeit.de/2012/17/C-Interview-Bosch](http://www.zeit.de/2012/17/C-Interview-Bosch). [in German].
6. Kononova, I. (2015). *More than half of all students have work experience before graduation.* Retrieved from [European Business Association website : http://www.eba.com.ua/uk/information-support/news-from-members/item/31314-2015-3-4-1749](http://www.eba.com.ua/uk/information-support/news-from-members/item/31314-2015-3-4-1749). [in Russian].
7. Krasilnikova, Ye. V. (2009). *Foreign language communicative competence in domestic and foreign scientists' studies.* Retrieved from : http://vestnik.yvspu.org/releases/2009_1g/41.pdf. [in Russian].